

VAN NUL TOT NU

DOOR ALFONS BRUEKERS, STICHTING GESCHIEDSCHRIJVING NEDERWEERT

Driepersoonsbed op de rand van de hel

Een kleurrijke figuur uit het vooroorlogse Nederweert was Toon Velter (bijgenaamd Flats Toon). Als een plaatselijke versie van Anton Heyboer maakte hij naam door zijn huishouden met twee vrouwen. Zij sliepen in een speciaal vervaardigd groot driepersoonsbed. Zo hevig als sommige mannen hem stiekem benijd zullen hebben, zo groot was de afkeer van de geestelijkheid. Die had geen goed woord over voor deze situatie.

Toon was een zachtvaardig man met een groot sociaal gevoel. Zijn lokale bekendheid ontleende hij vooral aan het feit dat hij uit menslievendheid een hulpbehoevende vrouw in zijn gezin opnam en haar als zijn officieuze tweede levenspartner aanvaardde. Toon en zijn 'bruiden' vormden *the talk of the town*. Dat was natuurlijk ook nogal wat in die tijd, de jaren '30. Nederweert was nog maar net de schok te boven van de eerste en geruchtmakende scheiding van de plaatselijke huisarts dokter Schmidt en echtgenote Brandenburg, en dan nu dit. In die jaren was de zelfs naar maatstaven van die tijd als zeer conservatief bekend staande Lambert Veltmans pastoor in Nederweert. Die ergerde zich mateloos aan de vrijmoedige levensgewoonten van Flats Toon. Misschien handelde de pastoor ook wel uit vrees voor verdere escalatie onder de mannen van de St. Lambertusparochie en wilde hij paal en perk stellen.

Theatrale gebaren

Op een zondag wijdde Veltmans tijdens de hoogmis zijn preek aan mannen die er meer dan één vrouw op na hielden. Door op een geraffineerde manier te stellen dat ze zulke mannen maar eens flink moesten *flatsen* (oorvijgen verkopen), ontkende Veltmans bijna een volksgericht over Toon. Vanaf de kansel preekte hij, zonder man en paard te noemen, met wijde theatrale gebaren over Toon: *God zal hem flatsen, tot in de laagste kuilen der hel!* Daarbij voor de goede verstaander zinspelend op de bijnaam van Flats Toon en zijn boerderij aan de Bouldersdijk in het gebied De Lage Kuilen. Dat pastoor Veltmans een ver-

Gouden bruiloft van Toon Velter en Marie Pijnenburg in 1963. Zoon Thieu doet vader de das om. FOTO ARCHIEF SGN

band legde tussen het onherbergzame gebied van De Lage Kuilen en de hel, was evident. Hij had natuurlijk het Bijbelse beeld van de hel voor ogen, het testamentische oord van hitte en vagevuur. Bewust legde hij een koppeling tussen de hel en de plaatselijke betekenis van dat woord als diep, laaggelegen gebied. De Lage Kuilen waren zompig en moerassig en dus ook 'hel'. Er zijn meer voorbeelden van zo'n naamgeving, zoals in het geval van de stad Helmond (aan de boorden van de

Aa), de Helpoort in Maastricht (aan de rand van de delta van het riviertje de Jeker) en waarschijnlijk ook het dorp Ell (aan de rand van het Heijkersbroek). Ook het Nederlandse begrip helling is daar van afgeleid.

Baksteenfabricage

In de van oorsprong vrij natte gemeente Nederweert (niet voor niets oorspronkelijk Marvilde of Merefelt genaamd) kwamen vroeger tal van plaatsaanduidingen voor die een verband legden met hel, gat of

kuil. Zo kennen we de al genoemde Lage Kuilen in het noorden van de gemeente Nederweert. In Leveroy kende men De Kwade Gaten. Het meest sprekende voorbeeld ligt in Ospel. Een paar honderd meter voordat de weg Kreijel over gaat in Waatskamp, heette het vroeger In de Helle. Het oorspronkelijk hooggelegen terrein was in de middeleeuwen benut als leemgroeve voor de baksteenfabricage. De stenen die in deze regio vervaardigd zijn werden omwille van hun hoge kwaliteit niet alleen voor de lokale steenproductie gebruikt maar ook geëxporteerd zoals ten behoeve van de bouw van de vestingwerken van de stad Weert. Door het jarenlang winnen van leem was het gebied aan de weg Kreijel dus laag, diep, en 'hel' geworden. Ook tegenwoordig is het verschil tussen hoog en laag ter plaatse nog goed te zien. Er stond daar een boerderij die het stamhuis van de Ospels familie Geuns was. De bewoners namen de bijnaam In de Helle aan.

De leemwinning is natuurlijk allang gestopt en aan de groeve van vijfhonderd jaar geleden herinneren laaggelegen weilanden en een door oude treurwilgen omzoomde waterkuil. Maar de naam In de Helle leeft nog altijd voort op de gevelsteen van een naburig gebouw.

Gevelsteen uit Ospel. De herinnering aan 'in de Helle' wordt hier levend gehouden. FOTO ALFONS BRUEKERS